

Keywords: *controlled breathing; unconscious and conscious breathing; full controlled breathing; diaphragmatic breathing; clavicular and costal breathing; rhythmic breathing; singing breathing; breathing exercises.*

References

- Bodnaruk, I. M. (2012). *Pedahohichna praktyka z muzyky [Pedagogical practice in music]*. Chernivtsi: Chernivetskyi nats. un-t. [in Ukrainian].
- Dmitriev, L. (1963). *Osnovy muzykalnoj metodiki [Fundamentals of Musical Methodology]*. Moscow: Muzyka [in Russian].
- Lamperti, F. (1913). *Iskusstvo penija po klassicheskim predanijam [The art of singing according to classical legends]*. Moskva: Muzgiz [in Russian].
- Lamperti, F. (2009). *Iskusstvo penija (L'arte del canto). Po klassicheskim predanijam. Tehnicheskie pravila i sovety uchenikam i artistam [Iskusstvo peniya (L'arte del canto). According to classical legends. Technical Rules and Tips for Students and Artists]* (2nd ed.). Sankt-Peterburg: Lan; Planeta muzyki [in Russian].
- Lisovyi, V. A. (2007). *NDRS i metodolohiia pedahohichnykh doslidzhen [Research and development methodology of pedagogical research]*. Chernivetskyi natsionalnyi un-t im. Yurii Fedkovycha. Chernivtsi: Ruta [in Ukrainian].
- Mykysha, M. (1971). *Praktychni osnovy vokalnoho mystetstva [Practical basics of vocal art]*. Kyiv: Muz. Ukraina [in Ukrainian].

Одержано 27.08.2020 р.

УДК 793.3.071.5:005.336.2
DOI: 10.33989/2226-4051.2020.22.222009

Леся Прусова, м. Київ
ORCID 0000-0002-7894-7806

СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ІЗ ХОРЕОГРАФІЇ

У статті обґрунтовується значення соціокультурної компетентності у професійній підготовці фахівців з хореографії. Аналізується структура соціокультурної компетентності, визначаються особливості сформованості соціокультурної компетентності у студентів в системі вищої хореографічної освіти. Автор доходить висновку, що соціокультурна компетентність необхідна для подальшої професійної діяльності хореографа, тому вона має бути якісно сформована під час навчання у ЗВО.

Ключові слова: соціокультурна компетентність; компетентнісний підхід; хореографи; вища школа.

Постановка проблеми. Сьогодні є періодом оновлення суспільства, його духовного та культурного відродження, яке висуває комплекс нових завдань формування майбутніх хореографів як особистостей і фахівців. В Україні під впливом соціальних і культурних змін стрімко розвивається сучасна хореографія. Вища професійна освіта, зокрема мистецька, покликана не лише здійснювати професійну підготовку фахівців, а й формувати всебічно розвинену особистість із високими духовно-моральними та творчими якостями.

Останнім часом компетентнісний підхід до навчання набирає все більшої ваги та стає методологічним підґрунтям професійної підготовки фахівців. У статті 1 Закону України «Про вищу освіту» (№ 392-IX від 18.12.2019 р.) поняття компетентності трактується як «здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» (Закон України «Про вищу освіту», 2019).

Компетентнісний підхід акцентує увагу на результатах навчання, причому останнє розглядається не як сума засвоєної інформації, а як здатність людини діяти в різних проблемних ситуаціях (Хуторской, 2003).

І. Зязюн зазначив, що «головною метою вищої освіти має бути становлення цілісної і цілеспрямованої особистості, готової до вільного гуманістично орієнтованого вибору і індивідуального інтелектуального зусилля, що володіє багатофункціональними компетентностями» (Зязюн, 2005, с. 13).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Компетентнісний підхід в освіті досліджували зарубіжні вчені Р. Бадер, В. Болотов, Е. Джені, І. Зимня, В. Краєвський, Д. Мертенс, Б. Оскарсон, А. Хуторської, А. Шелтен. Українські перспективи реалізації компетентнісного підходу в сучасній освіті вивчали І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачова, Л. Хоружа та ін. Умови формування соціокультурної компетентності майбутніх фахівців розглядаються в роботах Е. Жежери, С. Шехавцової та ін.

Поняття «компетентність» у наукових дослідженнях розглядається як досвідченість суб'єкта в певній сфері діяльності (І. Бех, 2009, с. 28). Л. Канішевська вважає, що компетентність ґрунтується на знаннях і вміннях, але ними не обмежується, охоплюючи особистісне ставлення людини до них, а також її досвід, який дає змогу ці знання «вплести» в те, що вона вже знала, та спроможність збагнути життєву ситуацію, у якій вона зможе їх застосувати (2015, с. 107). А. Гуржій вказує, що це оцінна категорія, яка характеризує людину як суб'єкта певного виду діяльності й забезпечує досягнення успіхів у ній (2015, с. 20).

Аналіз наукової літератури свідчить, що окремі аспекти наукової проблеми досить глибоко проаналізовані, однак у сфері хореографії є широкий спектр недосліджених питань. Так, формування широкого спектру компетентностей студентів в умовах вищої хореографічної освіти вивчали Л. Андрошук, Т. Благова, Є. Валукін, О. Голдрич, С. Забрєдовський, О. Калініна, Б. Кокуленко, Б. Колногузенко, В. Литвиненко, Л. Макарова, О. Мартиненко, Т. Медвідь, Г. Ніколаї, Т. Павлюк, В. Похиленко, О. Реброва, Ю. Ростовська, Т. Сердюк, Т. Філановсько, Л. Цветкова, О. Шамрова, М. Юр'єва та ін. Однак названі автори не заглиблювались у питання формування соціокультурної компетентності в майбутніх педагогів-хореографів у процесі професійної підготовки, що визначає актуальність порушеної проблеми.

Мета статті – обґрунтувати значення соціокультурної компетентності в професійній підготовці фахівця з хореографії.

Методи дослідження: *загальнонаукові методи* – теоретичний аналіз першоджерел із порушеної проблеми, абстрагування, узагальнення з метою обґрунтування ролі та сутності поняття «соціокультурна компетентність»; *емпіричні методи* – спостереження та анкетування студентів на першому (3-4 курс) та другому (5-6 курс) рівні вищої освіти спеціальності 024 Хореографія Київського університету імені Бориса Грінченка, що дало змогу попередньо визначити рівень сформованості соціокультурної компетентності в мабутніх фахівців із хореографії.

Виклад основного матеріалу. Основною метою навчання студентів-хореографів у класичному університеті є не опанування

окремих знань, умінь і навичок, а формування загальних і фахових компетентностей, що відповідає сучасним вимогам і забезпечує успішність фахової діяльності хореографів – артистів балету, викладачів хореографічних дисциплін і керівників хореографічних колективів (Медвідь, 2018, с. 237). Одна з важливих компетентностей, необхідних для формування професійного фахівця з хореографії, є соціокультурна.

Соціокультурна компетентність, як зауважив Е. Жежера, «визначає ціннісні орієнтації особистості, сприяє їх формуванню, і служить сферою їх практичної реалізації. Як складне, багатовимірне поєднання знань, умінь і навичок у сфері соціальних відносин і культури, досвіду впровадження способів діяльності, досвіду творчої діяльності, соціокультурна компетентність набуває основного значення в переліку суб'єктних характеристик особистості, які історично задаються соціокультурним простором і визначають умови функціонування особистості в суспільстві» (Жежера, 2013).

Робота майбутнього педагога-хореографа полягає в постійній взаємодії з людьми: з учнями, з батьками, з колегами, тому йому необхідно вміти спілкуватися, пояснювати певні рухи, комбінації та доносити потрібну інформацію зрозуміло та доступно, впевнено виступати перед публікою. Створюючи та демонструючи власні хореографічні композиції, мініатюри, вистави, хореограф також комунікує із суспільством, і тільки він може вирішити, наскільки продуктивним буде вплив на соціум.

Відповідно до стандарту вищої освіти (2020) та освітньо-професійних програм спеціальності 024 «Хореографія» Київського університету імені Бориса Грінченка (2017) у період навчання у майбутніх педагогів-хореографів має бути сформована низка загальних і фахових компетентностей, які, на наш погляд, складають соціокультурну компетентність: цінування різноманітності й мультикультурності та повага до них; здатність працювати в команді; здатність здійснювати ефективний комунікативний процес; здатність до професійного фахового спілкування; здатність усвідомлювати роль культури і мистецтва в розвитку суспільних взаємин; здатність розуміти теорію та практику хореографічного мистецтва, усвідомлювати його як

специфічне творче відображення дійсності, проєктування художньої реальності в хореографічних образах; здатність використовувати інтелектуальний потенціал, професійні знання, креативний підхід до розв'язання завдань і вирішення проблем у сфері професійної діяльності; здатність сприймати новітні концепції, усвідомлювати багатоманітність сучасних танцювальних практик, необхідність їх осмислення та інтегрування в актуальний контекст з урахуванням вітчизняної та світової культурної спадщини; здатність використовувати і розробляти сучасні інноваційні та освітні технології в галузі культури і мистецтва; здатність демонструвати високий рівень володіння танцювальними техніками, виконавськими прийомами, вміти застосовувати їх як виражальний засіб; здатність дотримуватись толерантності у міжособистісних стосунках; здатність аналізувати, оцінювати й інтерпретувати культурні явища різних епох, мистецькі твори різних стилів, жанрів, форм; уміння висловлювати і аргументувати власні судження і позиції, володіти етикою взаємин у сфері виробничої діяльності тощо.

Із метою визначення рівня сформованості соціокультурної компетентності було вирішено обрати два методи емпіричного дослідження: спостереження та опитування (анкетування). Опитування було проведено серед двох категорій: студентів на першому (3-4 курс) та другому (5-6 курс) рівні вищої освіти спеціальності 024 Хореографія Київського університету імені Бориса Грінченка. Анкетування складалося з 10 питань, які безпосередньо стосувалися соціальних і культурних проявів у житті та професійній діяльності студентів-хореографів. Проаналізувавши результати опитування та спостереження за студентами в процесі навчання, було виявлено такі особливості сформованості їхньої соціокультурної компетентності:

1) соціокультурна компетентність студентів-магістрантів сформована на більш високому рівні, ніж у студентів 3-4 курсу;

2) 39% студентів-бакалаврів не розуміють, як проявляється «мультикультурність» у соціумі;

3) 56% студентів 3-4 курсу мають труднощі в комунікації, що виражаються через страх висловлювати власну думку перед публікою;

4) 96% студентів-магістрантів глибоко усвідомлюють важливість культури та мистецтва в їх житті та в житті суспільства;

5) 82% студентів-хореографів вважають, що саме суспільство актуалізує теми для хореографічних постановок і перформансів;

6) на формування соціокультурної компетентності впливає не тільки навчання у ЗВО, а й самоосвіта та саморозвиток студентів. 76% бакалаврів і 98% магістрів при опитуванні вказало, що досить часто дивляться балети та хореографічні вистави, цікавляться прем'єрами та аналізують ідеї, драматургію, сюжет, технічність і емоційність виконання артистів;

7) культура є важливою складовою життя студентів-хореографів, але не всі студенти усвідомлюють її сутність і глибоко розбираються у вітчизняній і світовій культурній спадщині;

8) вивчаючи теорію та практику хореографічного мистецтва, студенти поверхово знайомляться з суміжними культурними та мистецькими дисциплінами, що впливає на якість формування соціокультурної компетентності;

9) усі студенти-хореографи намагаються дотримуватися толерантності в міжособистісних стосунках, але не всі володіють етикою взаємин під час спільної творчої діяльності.

Проаналізувавши освітньо-професійні програми за першим (2017) та другим (2017) рівнем вищої освіти спеціальності 024 Хореографія Київського університету імені Бориса Грінченка варто відзначити наявність належної кількості дисциплін, що формують соціокультурну компетентність студентів, але доцільно було б внести такі доповнення в освітню програму на бакалавраті:

- додати дисципліну «Ораторське мистецтво», що допоможе студентам впевненіше відчувати себе перед аудиторією та сміливо висловлювати свою точку зору;

- увести змістовий модуль «Етика та естетика взаємин у творчому колективі» до дисципліни «Методика роботи з хореографічним колективом», який ознайомить із нормами поведінки у колективі та допоможе майбутньому педагогу-

хореографу правильно виховувати та розвивати почуття прекрасного в дітей, підлітків і артистів засобами хореографії.

Висновки. Отже, у ході дослідження було визначено значення соціокультурної компетентності для майбутніх хореографів. Соціокультурна компетентність є невід'ємною частиною становлення фахівця з хореографії, яка формується протягом всього навчання в ЗВО і включає в себе багато знань, умінь і навичок і досвід їхнього використання у практичній діяльності. В контенті освітньо-професійної програми «Хореографія» є значна кількість дисциплін, що забезпечують формування соціокультурної компетентності студентів, але в результаті дослідження було виявлено, що в бакалаврів є прогалини у сформованості зазначеної компетентності. На наш погляд, попередити недоліки в розвитку соціокультурної компетентності студентів можна через більш ретельне вивчення вітчизняної та світової культурної спадщини, культивування етичних взаємин під час колективної творчої діяльності, підвищення ефективності комунікації з одногрупниками, викладачами та іншими людьми, спонукання до духовного та особистісного саморозвитку та правильної організації самостійної роботи.

Сформованість соціокультурної компетентності в магістрантів вища, ніж у бакалаврів, що зумовлено більш свідомим ставленням до навчання, самоосвіти та професії загалом, їх умінням структурувати та планувати свою наукову і професійну роботу, а також креативно вирішувати нагальні завдання та проблеми у процесі навчання.

Перспективою подальших досліджень може бути розробка інноваційних технологій формування соціокультурної компетентності майбутніх хореографів у процесі професійної підготовки.

Список використаної літератури

- Бех, І. Д. (2009). Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці. *Педагогіка і психологія: Вісник АПН України*, 2, 27-33.
- Гуржій, А. М. (2015). *Формування професійної компетентності майбутніх учителів трудового навчання засобами інформаційно-комунікаційних технологій*: монографія. Київ.
- Закон України Про вищу освіту*. ст. 1 (зміни від 18.12.2019 № 392-IX). (2019). Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

- Зимняя, И. А. (2003). Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*, 5, 34-42.
- Зязюн, І. А. (2005). Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. В *Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи*: монографія. (с. 10-18). Київ, Глухів: РВВ ГДПУ.
- Жежера, Е. А. (2013). *Социокультурная компетентность будущего специалиста: от сущности к технологии формирования*. Взято из <https://www.sworld.com.ua/konfer30/894.pdf>
- Канішевська, Л. (2015). Підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування комунікативної компетентності учнів початкової школи у позааурочній діяльності. *Компетентісно зорієнтована освіта: якісні виміри*: монографія. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка.
- Медвідь, Т. А. (2018). Компетентнісні засади професійної підготовки майбутніх хореографів у класичному університеті. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2, 234-238.
- Освітньо-професійна програма 024.00.01 «Хореографія» (за видами) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти*. Взято з https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vstupnikam/im/bak/2018/op_bak_khor.pdf
- Освітньо-професійна програма 024.00.01 «Хореографія» другого (магістерського) рівня вищої освіти*. Взято з https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vstupnikam/im/mag/2018/op_mag_khoreograf.pdf
- Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 024 «Хореографія» для першого (бакалаврського) рівня*. Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/024-choreografia-B.pdf>
- Хуторской, А. В. (2003). Ключевые компетенции: технология конструирования. *Народное образование*, 5, 55-61.

Lesia Prusova

SOCIO-CULTURAL COMPETENCE IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF CHOREOGRAPHY SPECIALISTS

The article examines the importance of socio-cultural competence in the training of choreographers.

The components of socio-cultural competence are analyzed, the peculiarities of the formation of socio-cultural competence in students in the system of higher choreographic education are determined.

The concept of socio-cultural competence, as one of the components of method competence, reflects the value orientations of the individual, contributes to their formation, and serves as a sphere of their practical implementation. Socio-cultural competence is a complex, multidimensional formation of knowledge, skills, and abilities in the field of social relations and culture, experience in implementing ways of creative activity.

The author concludes that socio-cultural competence is necessary for further professional activity of a choreographer, so it must be qualitatively formed during training in the university.

Prospects for further research are possible in the development of innovative technologies for the formation of socio-cultural competence of future choreographers in the educational process.

Keywords: *socio-cultural competence; competence approach; choreographers; higher school.*

References

- Bekh, I. D. (2009). Teoretyko-prykladnyi sens kompetentnisnoho pidkходу v pedahohitsi [Theoretical and applied meaning of the competence approach in pedagogy]. *Pedahohika i psykhohiia: Visnyk APN Ukrainy*, 2, 27-33 [in Ukrainian].
- Hurzhi, A. M. (2015). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv trudovoho navchannia zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii* [Formation of professional competence of future teachers of labor training by means of information and communication technologies]: monohrafiia. Kyiv [in Ukrainian].
- Hutorskoj, A. (2003). Key competencies as a component of a person-oriented educational paradigm [Key competencies: technology of construction]. *Narodnoe obrazovanie*, 2, 55-61 [in Russian].
- Kanishevska, L. (2015). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti uchniv pochatkovoї shkoly u pozaurochnii diialnosti [Preparation of future primary school teachers for the formation of communicative competence of primary school students in extracurricular activities]. *Kompetentnisno zoriientovana osvita: yakisni vymiry*: monohrafiia. Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka [in Ukrainian].
- Medvid, T. A. (2018). Kompetentnisni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh khoreohrafiv u klasychnomu universyteti [Competence principles of professional training of future choreographers in a classical university]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*, 2, 234-238 [in Ukrainian].
- Osvitno-profesiina prohrama 024.00.01 "Khoreohrafiia" (za vydamy) pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity* [Educational and professional program 024.00.01 "Choreography" (by type) of the first (bachelor's) level of higher education]. Retrieved from https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vstupnikam/im/bak/2018/op_bak_khor.pdf [in Ukrainian].
- Osvitno-profesiina prohrama 024.00.01 "Khoreohrafiia" druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity* [Educational and professional program 024.00.01 "Choreography" of the second (master's) level of higher education]. Retrieved from https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vstupnikam/im/mag/2018/op_mag_khoreograf.pdf [in Ukrainian].
- Standart vyshchoi osvity Ukrainy za spetsialnistiu 024 "Khoreohrafiia" dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia* [Standard of higher education of Ukraine in specialty 024 "Choreography" for the first (bachelor's) level]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/024-choreografia-B.pdf> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu»* [Law of Ukraine "On Higher Education"]. st. 1 (zminy vid 18.12.2019 № 392-IX). (2019). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
- Zhezhera, E. A. *Sociokulturnaja kompetentnost budushhego specialista: ot sushhnosti k tekhnologii formirovanija* [Sociocultural competence of a future specialist: from essence to technology of formation] Retrieved from <https://www.sworld.com.ua/konfer30/894.pdf> [in Russian].
- Ziazun, I. A. (2005). Filosofiia postupu i prohnozu osvitnoi systemy [Philosophy of progress and forecast of the educational system]. In *Pedahohichna maisternist: problemy, poshuky, perspektyvy*: monohrafiia. (p. 10-18). Kyiv, Hlukhiv: RVV HDPU [in Ukrainian].
- Zimnjaja, I. A. (2003). Kljuchevyje kompetencii – novaja paradigma rezultata obrazovanija [Key competencies - a new paradigm of educational outcomes]. *Vysshhee obrazovanie segodnja*, 5, 34-42 [in Russian].

Одержано 09.09.2020 р.